

GEORGIAKO BIDAIAZ ZENBAIT BERRI

78-VIII-24

Xabier Kintana

Ihazko Urriaren 28ko bileran Georgiarekiko harremanez mintzatu nintzaizuen. Orain, urtebete geroago, arazo berberaz are berri gehiago eman beharrez nagokizue. Dakizue-nez, harreman horien helburua, geure herri eta hizkuntzen arteko loturak arakatzeko, georgiar euskalariak eta euskaldun kartvelologoak elkarren artean trukatzea zen, horrela bakoitzak bestearen herrian bertako hizkuntza hobeki ikas zezan.

Akordio horren arauera, aurtengo Apirilaren hasieran, Georgiako Zientzien Akademiak (*Metznierebatha Akademia*), Xotha Rusthaveli izeneko Literatur Institutuaren bidez, hara joateko deia bidali zidan. Horretarako behar nituen baimenak lortu ondoren, Maiatzaren 20an, goizean Madriletik irtenik, hegazkinez joan eta, gauerako, Tbilisin, Georgiako hibiburuan aurkitzen nintzen. Gonbitea hirur hilabetetarako bazen ere, etxeko arazoengatik, bi hilabete besterik ezin ukan dut eman Sovietar Errepublikara horretan. Egoitza eta bestelako gastu guztiak, bidaiari izan ezik, bertako Zientzien Akademiaren kontura izan dira.

Bertan, egia esan, era guztietako erraztasunak eta begikotasunak jaso ditut, bai Akademiaren aldetik eta bai georgiar herri osoaren aldetik ere.

Bi hilabeteotan Literatur Institutuan aritu izan naiz georgiera modernoa ikasten. Horretarako, Institutuko zuzendaria den Aleksandre Baramidze jaunak irakasle egokiak jarri zizkidan, ongi lagundu zidatenak. Hizkuntza mintzaturako, Revaz Mirianaxvili, Nestan Iordanixvili eta Darejan Danelia nituen, txandaka. Berauekin, goizero, hamarretatik

ordu batetararte aritzen nintzen. Arratsaldean, berriz, Sergei Serebryakov irakaslearekin *Vepxix-tqaosani*-ren (= "Tigrelarruduna") hizkuntza klasikoa, hau da, Rusthaveliren poema nazionalarena, aztertzen saiatzen nintzen, euskarara egiten ari naizen itzulpena ahalik eta zuzenenik emateko. Iluntzeetan, astean zenbait aldiz, Yuri VI. Zytsar eta Greta Txantladze irakasleekin geure hizkuntzen arteko kidesatasunez niharduen, elkarren estudioen berri jakiteko.

Irakasle biok Tbilisiko Unibertsitatean, Philologiako ikasleentzat, aukerako asignaturatzat euskara ematen dute, guztira dotzena bat ikasle ukanik. Beraien eskariz Unibertsitatean euskarazko eskolak ematera joan nintzen, larunbatero, goizean, ordu pare bat emanez. Gaiak: hitz elkartu eta eratorriak, aditz systema (laguntzaile eta Synthetikoak) eta euskal literatura.

Prentsak eta beste komunikabideek ene berri eman zuten behin baino gehiagotan, eta horren kariaz georgiar herritarrek interes handia agertu zuten euskaldun "bizi" (hots, benetako) bat ezagutzeko. Hori dela eta, bai Tbilisiko Unibertsitatean, Azterlari gazteen klubean (*Axalgazrda Metznertha Klubi*), Phothi eta Gelathi-ko Herri-Akademietan eta beste zenbait tokitan hitzaldi publiko batzu eman behar ukan nituen, bai eta Georgiako telebistan ere. Hitzaldi guztiok georgieraz eta euskaraz ematen nituen, alde zuzenetik georgiar itzultzaile batekin gidoia prestatuz.

Georgiako herri xeheak, Hvedelidze eta Kiknadze moduko dibulgatzaile baikorrak direla medio, zin-zinez uste du euskaldunok eta georgiarrak etorki berekoak garela, eta anaiatzat tratatzen ninduten guztiek. Gauza bera uste zuten, konturatu nintzenez, errusiar askok ere. Euskal-georgiar jatorkidetasuna erabat frogatutzat ematen zuten, gainera, eta horregatik, neronek arazoa oraindik hain garbi ez dagoela azaltzen nienean, bat baino gehiago harritu eta haserratu ere egiten zitzaidan. Kondatzen zidatenetik, bertan izan zirenean, René Lafon eta Jan Braun irakasleek ez zuten inolako dudarik agertu.

Baina jakintsu mailan arazoa besterik da. Era ona eskaini zitzaidan bertan Arnold Txikobava eta Akaki Xanidze moduko hizkuntzalari serioekin hitz egiteko. Berauk zuhu-

rrago eta erreserbatuagoak ziren. R. Lafon eta Karl Boudaren lanei esker, ba zekiten, bai zer nolako kidesunak agertzen dituen euskarak kartveliar hizkuntzekin, bai eta oraindik horik ez direla aski etorkidesuna frogatutzat emateko ere.

A. Txikobavak, Niko Marr-en eskola lurperatu zuenak, oraindik kaukasiar hizkuntza guztien jatorkidesunean sinesten zuen, behialako baikortasun hura ez badu ere. Belau-naldi gaztea, ordea, Matxavarianiren bidetik abiatuz, oso eszeptikoa da hypothesi horretaz. Unibertsitatean, bestalde, Mesopotamiako hizkuntza zaharretara zuzentzen dituzte begiak askok orain, sumerierara, bereziki.

Ene ustez, kaukasiar hizkuntzen eta euskararen arteko arazo honetan bi bide har daiteke. Lehena zera dateke, Txikobavaren jarrera onetsiz, kaukasiar hizkuntza guztien jatorkidesuna ontzat eman (osetiera, azerbaidzanera eta honelakoak, noski, kanpoan utziz) eta horrela aitzinkaukasiera berreraikitzen, errekonstruitzen, saiatu, bertako hizkuntz familia guztien erro komunak aurkitu arte. Hori egin ondoren, sustrai pankaukasiko horik aitzineuskararekin gonbara litezke, eta horrela, nork jakin, guztien jatorri komuna topatu.

Esandako bide hau, ordea, bistan dago, oso luzea dateke, eta euskaldunok, lehen phasean behinik behin, geographiaz eta bibliographiaz hain urrun gelditzen zaizkigun mintzaira ugariak direla eta, oso nekez har dezakegu parte hor. Gerta daitekeena ere da, gainera, dokumentu eta biderik ezaz, Kaukasiako hizkuntzen kidesun ustezko hori frogaezina izatea, ondoko euskal gonbaraketa guztien kaltean.

Lehen bide honen ondoan, eta hautakizun gisa, ba da, eta holaxe jakin erazi nien bertan, bigarren bat, neronek, ezin bestean gainera, aukeratua. Hau da, euskara Kaukasiako hizkuntz familia bakoitzarekin, independenteki alderatzea. Izan ere, kaukasiar hizkuntza guztiak etorki berekoak ez balira ere, gerta daiteke, bertako familiaren batek, edo batek baino gehiagok, euskararekin zer ikusirik edukitzea. Eta era honetan euskaldunok, oraindik geure ahaleginak egin genitzake argia egiten.

Nik neuk, hain zuzen, aspaldiko urteotan hegoaldeko hizkuntz familia hartu dut ikergaitzat, hartveliar hizkuntzak;

georgiera bereziki. Hautapen honen arrazoiak oso argiak dira: haxe da, nagoen egoeran, aztertzeo erosoena, literatura zaharrez V mendetik ongi dokumentaturik baitago. Gaur egun georgiera laur milioi lagunon eguneroko hizkuntza da, Georgiako mintzaira nazionala eta ofiziala, administrazio, irakaskuntza eta komunikabide maila guztietan erabilia. Ipar Kaukasiako beste hizkuntzek, oraino biziak —eta haietako batzu ofizialak eta idatziak izan arren— ez dute textu zaharrik, gehienak oraintsu idazten hasiak izanki.

Mitxelena jadanik behin baino gehiagotan seinlatu duenez, metodologiak onhartzinezkoa da, dena dela, euskara Kaukasiako edozein hizkuntza edo dialektorekin gonbaratzea, hainbeste berbete artean kasualitateek, nahiztaez, gertatu behar baitute. Haxe litzateke, nik uste, Lafonen eta Boudaren akatsik larriena.

Egin ditudan azterketen ondorioz, ni neuk —norbaitek euskararen etorkiak ez nauela biperrik arduratzen uste badu ere, "deabruak didala behatzaile bezainbat aditzaile!"— zenbait korrespondentzia fonetiko aurkitu uste ditut euskara eta kartveliar hizkuntzen artean, hurrengo lan batetan azaltzeko ditudanak.

Kontutan hartu behar dugu, hala ere, euskara eta beste hizkuntza bat edo batzuren arteko jatorri harremanak azterterakoan, ez dugula, zoritxar haundiz, indoeuropar edo semitar hizkuntzek aldamenen erabiltzeko ukan duten materiale eta dokumentapenik. Mosaiko bat, zatiko guztiak edo eta gehienak, nahasirik bada ere, ditugunean, pazientziaza osa daiteke. Geure kasuon, aldiz, mosaikoaren pieza gehienak falta ditugu. Ondorioa, hortaz, apalagoa izanen zaigu ezinbestean.

Horregatik, hizkuntzalarion alde, eta laguntzailatzat, bestelako azterlariak ere beharrezkoak ditugu: aurrehistorialariak, arkheologoak, ethnologoak, musikologoak etab. Guztien artean lana, nik uste, ez da hain zaila gertatuko.

Zentzu honetan, Georgiako Kultur ministrariarekin, Unibertsitateko errektorearekin eta beste zenbait azterlariarekin (arkheologoekin bereziki) mintzatzeko era ukan nuenen, Euskal Herri eta Georgia arteko kultur harremanak gehitu eta sendotzeko komenientzia aipatu nuen, oso begi onez har-

turiko proposamendua berau. Euskal Kontseilu Nagusiak, ekonomi hornizioz betexeago dagoenean edo, zerbait egin lezake hor.

Baina ikasketak ez dira enekiko bukatu. Zientzien Akademiak ba du Atzerriko erakundeekin argitarapen trukaketa zerbitzu on bat eta Euskaltzaindiko bibliotekara kartveliar hizkuntz eta literatur liburu ugari bidaltzekotan gelditu dira, gure agerkarien truke. Zinta magnetophonikoak ere eskuratzeko era ukan dut, georgiera mintzatuaren estudioak hemen aurrera eramateko.

Euskaltzaindiak, bere aldetik, orain ekonomi egoera pixkat erosoagoa duela eta, hona etortzeko antzeko deia egin berri die Tbilisiko Unibertsitateko euskal irakasle biei, Yuri VI. Zytsar eta Greta Txantladzeri. Noiz etorriko diren, ordea, oraindik ez dakigu.

Eta besterik ez; hitz bi, beharrezkoak gainera, gure Akademiari eskerrak emateko, bidaia honetarako eskaini dizkidan erraztasun eta laguntzagatik.